

OKUL GÜVENLİĞİ ÜZERİNE TEORİK BİR ÇÖZÜMLEME

İbrahim Halil ÇANKAYA *

* Arş.Gör. Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi, ELAZIĞ. ihcankaya@hotmail.com

Özet

Okul güvenliği son yıllarda eğitim sistemleri için en önemli problemlerden biri haline geldi. Bu çalışmanın amacı, okul güvenliğine ilişkin farklı teorik bakış açılarını, okul güvenliğinin boyutlarını, literatürde yer alan bilgileri sunmaktır. Daha nitelikli bir eğitim için, okulların daha güvenli olmaları gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Okul güvenliği, okul güvenliği teorileri, okul güvenliğinin boyutları

A THEORETICAL ANALYSIS ON SCHOOL SAFETY

Abstract

School safety is one of the biggest problems for all educational systems in last years. In this study, different theoretical perspectives, content, of school safety dimension were presented. This study is literature review in its nature. For educating the young generations better, schools must be safer places.

Key Words: School safety, theories of school safety, dimension of school safety

Giriş

Okulların karşı karşıya olduğu en önemli problemlerin başında öğrencilerin okulda dışlanmışlık algısına sahip olmaları, öğrencilerin okul yönetiminde yeterli düzeyde söz sahibi olamamaları, öğretmen ve öğrencilerin değişik zorba davranışlara maruz kalmaları yer almaktadır (Welsh,2000). Dünya genelinde 1960 yılından beri şehir okullarında meydana gelen saldırganlık içeren suçlar %100, öğretmenlere yönelik saldırılar %7100, narkotik içerikli suçlar % 1000, hırsızlık v.b. suçlar ise %306 oranında artış göstermekle birlikte, 1990 yılından sonra özellikle Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere bazı Avrupa Birliği Ülkelerindeki okullarda şiddet eylemleri, okul baskınları ve intihar vakaları giderek daha sık görülmeye başlanmıştır (Greene,2005). Bu durum okul güvenliğinin önemini artırmaktadır.

Okul güvenliği, hem okul içi hemde okul dışı çevrenin değiştirilmesine yönelik düzenlemenin yapılmasını, saldırganlık ve benzeri istenmeyen öğrenci davranışlarını azaltmaya yönelik önlemlerin alınmasını ve okul programlarının etkili, sosyal ve birey odaklı hale getirilmesini amaçlar. Bu amaçların gerçekleştirilebilmesi ise yönetimin ve toplumun desteğinin sağlanması ile mümkündür (Baginsky, 2003). Okul güvenliği, öğretmenlerin ve öğrencilerin sahip oldukları hakları bilmek ve onları korumaya çalışmakla birlikte,sadece çevresel düzenlemeler oluşturmak ile sınırlı değildir, aynı zamanda okul personeli, öğrenciler ve ailelere yönelik okula karşı güçlü bir bağlılık oluşturmak için okulu pozitif anlamda geliştirme sürecini de kapsamaktadır (Greene,2005). Okul güvenliğinin temel amaçlarını genel olarak Baginsky (2003) şu şekilde sıralamaktadır:

- Öğrencilerin ruh sağlığına önem vermek,
- Öğrencilerin ve öğretmenlerin kendilerini güvenli bir ortamda olduklarını hissettirmek,
- Öğrencilerin ve öğretmenlerin okul ortamından zevk almalarını sağlamak,
- Okul üyelerini motive etmek,
- Öğrencileri geleceğe yönelik başarıya odaklamak.

Bu ideallerin gerçekleştirilebilmesi için okulların, sosyal destek uzmanlarına, sivil toplum örgütleri ile işbirliğine, ekonomik desteğe, sosyal ve spor amaçlı faaliyetler için zengin altyapı tesislerine ihtiyaçları vardır. Okul güvenliği sadece okul içerisindeki faktörleri değil aynı zamanda sürekli etkileşim içerisinde olduğu toplumsal faktörleri de kapsamaktadır. Schneider, Walker ve Sprague (2000) okul güvenliğinin 4 temel boyutunun olduğunu bildirmişlerdir:

- Okul ve çevresinin güvenliği (bina güvenliği, bahçe ve çevre güvenliği ve alt yapısal ihtiyaçlar)
- Öğrenci güvenliği (başarıya odaklanmak, planlı yaşamak, öz denetime sahip olmak ve pozitif değerlere sahip olmak)
- Aile güvenliği (aile içi güven, aile içi şiddetin önlenmesi, ebeveyn eğitimi)
- Toplum güvenliği (medya ve eğitim, okul-çevre işbirliği, okulların toplum tarafından desteklenmesi)

Kuramsal Olarak Okul Güvenliği

Okul güvenliğini açıklamaya çalışan kuramlar okul güvenliğinin tüm boyutlarını içererek güvenlik kavramını farklı bakış açılarından değerlendirme fırsatını sunmaktadır.

Sosyal düzensizlik (organizasyonsuzluk) kuramı

Sosyal düzensizlik kuramına göre, belirli çevresel özelliklerin zararlı etkilerinden dolayı çevre üyelerinin davranışlarında özdenetim ve çevre yetersizliği nedeniyle çeşitli suçlar meydana gelmektedir. Silaha ulaşabilme, yardıma ulaşmada engel ya da eksiklik, ikamet yerlerinde hızlı değişkenlik, yüksek oranda işsizlik, çevrede uyuşturucu ve alkol kullanımı, çetelerin bulunması, okul ve çevresindeki şiddetin artmasına ve çevresel dezavantajlara neden olabilir. Sosyal düzensizlik teorisinde yapısal olarak üç önemli esas nokta ele alınmaktadır: 1) düşük ekonomik statü, 2) etnik çeşitlilik, 3) yüksek derecede yerleşim değişikliği (Stewart, 2003). Sosyal düzensizlik kuramına göre, düzensiz bir çevre içerisinde, okulların ortak sosyal değerleri ve etik ilkeleri öğrencilere aktaramamaları, yüksek suç oranlarına ve diğer sosyal sorunlara neden olan ortak problemleri çözmede yetersiz kalmaları, okul ve çevresindeki sosyal imkanların yetersizliği çocuklar ve gençler üzerinde sosyal denetimin azalmasına neden olmakta ve istenmeyen davranışlara zemin oluşturmaktadır (Stephens,1995).

Okul iklimi kuramı

Okul iklimi, okulun kültürü, okulun örgütsel yapısı, okulun sosyal ve ekolojik çevresi gibi farklı boyutları içeren bir terimdir (Stewart, 2003). Okulun yazılı olmayan inançları, değerleri, davranışları öğrenciler, öğretmenler ve yöneticiler arasındaki etkileşimin çeşitli şekilleri ile oluşur. Yöneticiler ve öğretmenler arasındaki ilişkileri zayıf olan ve disiplin sistemi olmayan okullarda daha fazla davranış problemleri görülebilmektedir. Okulun fiziksel durumu, sosyal çevresi, öğrencilerin, öğretmenlerin, yöneticilerin özellikleri, etnik kimlik, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, öğretmenlerin tecrübe ve eğitimleri okul ikliminin boyutları arasında kabul edilmektedir (Stewart, 2003). Okul iklimi kuramına göre, öğrencilere karşı destekleyici norm ve değerlere sahip, üyeleri arasında “birliktelik hissi” yaratan okullar, öğrencilerin davranışlarını düzene sokma ve diğer okul problemlerini etkili bir şekilde çözmede daha başarılı olmaktadır (Adelman ve Taylor, 2002). Buna karşılık, bu özellikleri yetersiz olan okullar, önemli problemler ile karşılaşır ve öğrenci davranışlarını düzene sokmada zorluk yaşarlar. Okul iklimi, iletişim modellerini, uygun davranışın ne olduğu ve işlerin nasıl yapılabileceği ile ilgili normları, rol ilişkilerini, rol algılarını, etkileme ve uzlaşma modellerini, ödül ve cezaları içine almaktadır (Welsh, 2000).

Davetkâr kuram

Bu kurama göre okulların toplum içerisinde cazibe merkezi olmaması öğrenciler arasında uyumsuzluk ve dışlanmışlık algısını beraberinde getirmektedir. Öğrencilerdeki potansiyelin fark edilmesi ve aynı zamanda bu potansiyelini olumsuz yönde değiştirecek güçlerin belirlenmesi ve ortadan kaldırılmasını hedefleyen, doğru mesaj ve iletişimin uygulamadaki kuramıdır (Purkey, 1992). Davetkâr kuramın 4 temel dayanak noktası vardır bunlar saygı, güven, iyimserlik ve kasıttır. Davetkâr kuram, kolaylıkla öğrenci, çalışan ve diğer kişilere öğretilbilecek dil dönüşümünü kullanarak, temel iki kelime üzerine kuruludur, “davet (çağrı) ve engel”. Davet olumlu gelişme, büyüme ve büyük umutları (beklentileri), engel ise gelişme ve iletişimi engelleme, kendine ve değerlerine daha az saygı ve güveni anlatır. Davetkâr kuramın yerine getirilmesini 5P (people (insan), places (mekan), policies (politikalar), program (program) ve processes (süreç) araçları sağlar. Bu 5P zaman içinde birçok kaynaktan yararlanarak sağlam ve sürekli bir baskıyla toplam okul kültürünü dönüştürmek için kullanılır. “5P” i şu anlamlara gelmektedir (Purkey, 1992):

- İnsan: Okullarda başarıyı ve güvenliği sağlamak için yapılan çalışmalar insan merkezlidir.
- Mekan (Yer): Okul insanların orada olmak ve öğrenmek istedikleri bir yer mi? sorusuna cevap arar.
- Politikalar: Politikalar büyük ölçüde okulun işleyişini etkileyen yazılı ve yazılı olmayan prosedür, kural ve yönetmelikleri içerir.
- Programlar: Okullarda şiddeti azaltmaya odaklanmaktan çok koruyucu ve önleyici tedbirler almak daha önemlidir. Okul sonrası gelişim programlarını özendirilebilir ya da risk altındaki çocukların okul aktivitelerine daha aktif bir şekilde katılımlarını sağlanabilir.
- Süreçler: Süreçler diğer dört unsur ile ilgilenir. Süreçler, işbirliği ruhu, demokratik aktiviteler, etik ve ahlâkî konular, ortak çaba, yardımsever öğretmenler ve şiddet içermeyen eğitim gibi okul kalitesinin temelini oluşturan konularla ilgilenir. Davetkâr teorinin, 5P gücünün güven, iyimserlik, isteklilik ve saygı ile uygulanması başarılı ve güvenli okullar yaratmada yenilikçi bir model sağlar.

Sosyal kontrol kuramı

Sosyal kontrol kuramı, güvenliği bireylerin toplumsal değer ve normlara olan bağlılık düzeyleri açısından ele almaktadır. Bu kurama göre bireylerin, aile, okul, din ve arkadaş gibi geleneksel kurum ya da unsurlara bağlılık düzeylerinin güçlü olması, suçları engelleyici bir işlev görmektedir. Benzer biçimde söz konusu geleneksel kurumlara olan bağlılık düzeyinin zayıflığı ölçüsünde de, bireylerin suç işleme olasılıkları artmakta olup bu kuramda, “uyum” kavramı önem kazanmaktadır (Kızmaz, 2005).

Bu teoride sosyal olarak bağlılığın artması için dört esas belirtilmektedir (Welsh, 2000) :

- Geleneksel hedeflere bağlılık: Geleneksel davranış da kişilik, enerji ve zaman yatırımını göz önünde bulundurma.
- Sosyalleşmiş diğer insanlara bağlılık: Diğer insanları, beklentilerini ve düşüncelerini önemseme.
- Geleneksel aktivitelere katılım: Suç olan aktivitelere karşı olarak geleneksel aktivitelerde yer alma.
- Geleneksel kurallara inanç: Gençlerin geleneksel değerlere bağlı kaldığı ya da kalmadığında ahlâkî değerlerin derecesi.

Sosyal kontrol kuramına göre okullar, sosyal bağlanma ya da bağlanmama için merkezi noktalar. Sosyal kontrol kuramı çocukluk dönemlerinde yeterli içsel denetiminin gelişmeyişi ya da içsel denetim mekanizmasının sonradan işlevselliğini yitirmesi ile aile, arkadaş, okul ortamlarında kazanılan sosyal rollerin birbiriyle çatışması ya da öğrenilen davranışların karışıklık arz etmesi gibi

faktörlerin, bireyin suç ya da sapkın tutum geliştirmesinde etkili olduğunu öngörmektedir (Kızmaz, 2005).

Gerilim kuramı

Bu kuramı savunanlara göre suç ve sosyal sapma toplumsal yapının bir sonucu olarak ortaya çıkmakta olup, toplumun alt sınıfına mensup olan bireylerin, meşru amaçlara yasal yollardan ulaşma imkanlarının bloke edilmesi durumunda çatışma kaçınılmaz duruma gelir (Merton,1968). Bu çerçevede özellikle, ekonomik açıdan dezavantajlı olan veya alt sınıf mensubu öğrencilerin ve ailelerinin, varlıklı veya statülü kesimlerle eşit imkanlara sahip olamamalarından dolayı, üst sınıfa yükselebilmek için gayretleri önemli ölçüde gayri meşru yollarının denenmesi ile gerçekleştiği varsayılmaktadır. Bu nedenle okulda ve toplumda suç, hızlı sosyal değişim ile ortaya çıkan bir olgu değil, daha çok toplumsal yapıdan kaynaklanan fenomendir (Merton, 1968). Görüldüğü gibi kuram, istenmeyen davranışların analizinde toplumsal engellemelerin veya fırsatların bloke edilmesinin sonuçlarına dikkat çekmektedir. Bu nedenle okul ve çevresinde meydana gelebilecek suç içeren davranışların kökeninde toplumsal etkenler olduğu söylenebilir (Taylor v.d, 1981). Kuramın, suçun araştırılmasında “sosyal baskı” kavramını önemsemesi ve suç olgusunun köklerini içgüdülerden çok, sosyal sistemde aramış olması önemlidir (Conklin,1989).

Aile sistemi kuramı

Bu kuramı savunanlara göre aile tek başına çocuk, genç ve yetişkinler üzerinde fiziksel ve duygusal olarak davranışı belirleyebilecek kadar güçlü bir etkiye sahiptir (Verdugo,1999). Aile içi saldırganlık ile okuldaki öğrenciler arasındaki saldırganlık doğrusal olup, olumsuz öğrenci davranışlarının en önemli nedeni olumsuz aile içi ilişkilerden kaynaklanmaktadır (Bosworth ve Dorothy, 1999).

Ahlaki gelişim kuramı

Bu kurama göre, okullarda istenmeyen davranışlarda bulunan öğrencilerin öz saygı, sosyal saygı ve tarafsız yargılama düzeyleri diğer kişilerle kıyaslandığında daha düşük bir düzeydedir. Okulların öğrencilere evrensel ahlaki davranışları kazandırmaya yönelik faaliyetler düzenleme konusunda yeterli faaliyetlerde bulunmamaları okul güvenliği açısından risk unsuru oluşturmaktadır. (Cheryl ve Phye, 2004).

Zihinsel çerçeve kuramı

Bu kurama göre, okullarda zorba davranışlarda bulunan ve okul güvenliğini tehdit edenlerin büyük bir kısmı okula karşı önyargılı ve yanılsalıcı ön bilgiye sahip çocuklardan ve gençlerden oluşmaktadır. Bu tür çocuk ve gençlerin en önemli özelliği kendilerini okula bağlı olarak görmemeleridir. Öğrencilerin okula karşı bağlılık duygularının düşük olması ve okul faaliyetlerine katılımlarının yetersiz düzeyde olması okullar açısından bir risk unsuru oluşturmaktadır (Cheryl ve Phye 2004).

Tartışma ve Sonuç

Sosyal organizasyonsuzluk teorisi açısından, Sanders'e (1999) göre silaha ulaşabilmenin kolay olduğu, şiddet davranışlarının sıradan karşılandığı, yoksulluğun ve nüfus hareketlerinin yoğun olduğu, suça karşı toplumsal direncin zayıf olduğu okul ve çevrelerinde suç oranları daha yüksek düzeyde görülmektedir. Bu tür özelliklerin olduğu çevrede hizmet veren okullardaki risk unsurlarının azaltılabilmesi için, yetişkin eğitimi, ana-baba eğitim kurslarının düzenlenmesi, sivil toplum örgütleri ile aktif işbirliği yapılarak öğrencilerin boş zamanlarını okul ve yakın çevresinden daha uzak ortamlarda değerlendirmeleri sağlanmalıdır.

Okul iklimi teorisi açısından, Hirschi (1969), 4000 lise öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada, çocukların okul ve geleneksel sosyal kurumlara olan bağlılıklarının zayıflamasıyla ile onların suç

işlemeye eğilimi göstermeleri arasında pozitif bir ilişki tespit etmiştir. Bu durum olumsuz okul ikliminin öğrenciler üzerindeki yansımaları göstermektedir. Bu tür risk unsurlarının azaltılabilmesi için okulun, spor salonları öğrencilere sürekli açık tutulmalı, internet ve teknoloji destekli eğitim hizmetlerinden öğrencilerin sürekli faydalanabilmesi sağlanmalı ve öğrencilerin özel yetenek ve ilgi alanları tespit edilip öğrencilere bu konularda mesleki rehberlik desteği sağlanmalıdır.

Davetkar kuramı açısından, Kearney (2008) devamsızlığın ve okulu yarıda bırakma oranının yüksek düzeyde olduğu okullarda öğrencilerin okuldan hoşlanmadıklarını, dışarıda daha cazip bir iş bulduklarını, akran gruplarından daha sıcak ilgi gördüklerini, okul ortamında sosyal yalnızlık hissine kapıldıklarını, internet vb bir çok şeyi okul ortamında özgür olarak kullanamadıklarını tespit etmiştir. Bu durum okul ortamlarının çevreden daha fazla cazip hale getirilmesi yaklaşımını savunan davetkar kuramı açısından okulların çocuklara yönelik daha fazla imkanlar sunmasının gerekli olduğunu göstermektedir. Okullar öğrencilere ilgi duydukları konularda yeteneklerini geliştirebilecekleri değişik imkanlar sunmalıdır.

Sosyal kontrol kuramı açısından,; Okullarda şiddet eylemleri, kendilerini okula düşük düzeyde bağlı hisseden veya hiç bağlı hissetmeyen öğrencilerin olduğu okullarda daha fazla olarak görülmektedir (Kermit and Flanary 2005). Bu durumda güvenli bir okul ortamı oluşturabilmenin en önemli sorumluluğu öncelikle okul yöneticilerine ve öğretmenlere düşmektedir. Sosyal kontrol açısından okullarda risk unsurlarının azaltılabilmesi için, okul yöneticisinin ilk önemli rolü pozitif bir okul iklimi oluşturmak, öğrencilerin ve öğretmenlerin okula olan bağlılığını artırmaya çalışmak, okula ek kaynaklar kazandırıp, yoksul ve başarılı öğrencilere burs desteği sağlamaya çalışmak olmalıdır.

Gerilim kuramı açısından, Merton'un (1968) okul çevresinde ve toplumda istenmeyen davranışların kaynağını sosyo-ekonomik düzeyi düşük alt sınıftan gelenlere dayandırmasına karşı, okullar kendi bünyelerine ait yoksulluk haritalarını çıkarmalı ve ilgili kurumlarla (valilikler ve sosyal hizmetler) işbirliği içerisinde olmalıdır. Bu tespit kapsamında olan ve risk unsuru taşıyan öğrenci ve ailelerine yönelik eğitim desteği ve maddi destek sağlanmalıdır.

Zihinsel çerçeve kuramı açısından, okullarda meydana gelen zorba davranışlar ve istenmeyen olaylar kurban konumundaki öğrencilerin, akran grubuyla bütünleşebilmelerini sağlayacak yeterli sosyal beceri ya da kapasiteye sahip olmadıkları için gerçekleşmektedir (Arora,1987). Bu kuram açısından okul ortamında ve çevresindeki istenmeyen olayların azaltılabilmesi için okul programları içerisinde sosyal faaliyetlerin oransal olarak artırılması, öğrencilerin ve ailelerin daha yakından tanınabilmesi için aile ziyaretlerinin düzenli olarak yapılması ve okul-aile işbirliğinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Ahlaki gelişim kuramı açısından, Boulton ve Underwood (1992) yaptıkları araştırmada, okul içerisinde veya çevresinde zorbaca davranan ya da zorbalık kurbanı olan öğrencilerin aynı zamanda psiko-sosyal semptomlar ve problem davranışlara sahip bulduklarını saptamışlardır. Bu kuram açısından okul güvenliğinin artırılabilmesi için önem verilmesi gereken nokta, problemlili öğrencilere yönelik bireysel rehabilitasyon desteği sağlamak ve okullarda bireysel öğrenci danışmanlığını (mentorlük) ve bireysel eğitimi yaygınlaştırmaya çalışmaktır.

Aile sistemi kuramı açısından, Flannery (1997) şiddet davranışının görülmediği ailelerden gelen gençlerin % 38'inin, ergenlik dönemlerinde şiddet veya suç davranışlarını gerçekleştirdiklerini saptamış olup, şiddet davranışlarının uygulandığı ailelerden gelen gençlerin suç işleme oranı ise % 60 olarak tespit etmiştir. Okullarda istenmeyen davranışlara karışan çocuk ve yetişkinlerin önemli bir kısmı aile-içi şiddete maruz kalmaktadır. Okullarda bu tür bir risk unsurlarının azaltılabilmesi için ailelere yönelik sürekli rehberlik ve danışmanlık hizmetleri ve şiddete maruz kalan öğrencilere de özel danışmanlık hizmetlik verilmelidir.

Genel olarak okul güvenliğini açıklamaya çalışan kuramlar amaçları itibariyle iki ayrı kategoride değerlendirilebilir: 1- Risk unsurlarını azaltmaya çalışmak, 2- Okulu cazibe merkezi haline getirerek okul geliştirmeye katkı sağlamak. Okuldan, öğrencilerden, ailelerden ve çevreden kaynaklanan risk unsurları okul öğretmenleri ve yöneticileri tarafından tespit edilmelidir. Okulların risk unsurları arasında benzerlikler olabileceği gibi her okulun kendine özgü risk unsurları da olabilir. Risk unsurlarının tespitinden sonra bunların nasıl azaltılabileceği konusunda sorumluluk okul-aile-çevre işbirliği arasında paylaşılmalıdır. Okulların daha güvenli olabilmeleri ve etkili hizmet

sunabilmeleri için okulların buldukları çevredeki yerel sivil ve resmi kurumlar ile işbirliği yapmalarına imkan veren yasal düzenlemeler çıkarılmalıdır. Yoksul öğrencilere yardım sağlanmalı ve öğrenci ailelerinin okul faaliyetlerinde mutlak görev almaları sağlanmalıdır.

Okul geliştirme açısından; okulun hedef kitlesini genişletmesi, okulların yetişkin eğitime yönelik yeniden programlanması (ana-baba eğitimi), okulların sivil toplum örgütleri gibi daha özerk ve içerisinde esnaf, vakıf ve eğitim derneği temsilcilerinin de yer aldığı geniş tabanlı toplumsal katılım ile oluşturulan (okul mütevelli heyeti) alternatif yönetim anlayışına sahip olmaları okulların hareket alanını ve çevre üzerindeki etkililiklerini artırabilir.

Kaynakça

- Adelman, Howard, Taylor, Linda. (2002), *Fostering School, Family and Community Involvement. Safe and Secure: Guides to Creating Safer Schools*. Northwest Regional Educational Laboratory, <http://www.ncjrs.org/pdffiles1/ojdp/book7.pdf>, Erişim Tarihi: 25.09.2008.
- Arora, Melloch. (1987), “Defining Bullying for a Secondary School”, *Educational and Child Psychology*, S. 13, s. 110-120.
- Baginsky, Mary. (2003), *Safeguarding Children And School*. Deakin University Pres, Usa.
- Bosworth, Kris, Dorothy, Espelage. (1999), “Factors Associated With Bullying Behavior in Middle school Student”, *Journal of Early Adolescence*, S. 19, s. 341-362.
- Boulton, M. J. & Underwood, K. (1992), “Bully/Victim Problems Among Middle School Children”, *British Journal Educational Psychology*, S. 62, s. 73-87.
- Cheryl, Eric, Phye, Gary. (2004), *Bullying*. Elsevier Academic Pres, California, Usa.
- Conklin, John . (1989), *Criminology*, Macmillan Pub, New York.
- Flannery, John. (1997), *School Violence: Risk, Preventive Intervention, And Policy*, www.iume.tc.columbia.edu Erişim Tarihi: 29.12.2008.
- Greene, Michael. (2005), “Reducing Violence and Aggression in Schools”, *Trauma Violence Abuse*, S. 6, s. 236-253.
- Hirschi, Travis. (1969), *Causes of Delinquency*, University of California Pres, Berkeley.
- Kearney, Christopher. (2008), “School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review”, *Clinical Psychology Review*, S. 28, s. 451-471.
- Kermit, Buckner, Flanary, Richard. (2005), “Protecting Your School and Students: The Safe Schools Handbook”, *Nassp Bulletin*, S. 80, s. 44-48.
- Merton, Robert. (1968), *Social Theory and Social Structure*, Free Pres, New York.
- Kızmaz, Zahir. (2005), “Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 29, s. 149-174.
- Purkey, William. (1992), “A brief history of the International Alliance for Invitational Education”, *Journal of Invitational Theory and Practice*, S. 1, s. 304-315.
- Sanders, Bary. (1999), *Öküz'ün A'sı*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Schneider, Tod, Walker, Hill, Sprague, Jeffrey. (2000), *Safe School Design: A Handbook For Educational Leaders- Applying The Principles Of Crime Prevention Through Environmental Design*, Clearinghouse on Educational Management, University of Oregon, Eugene.
- Stephens, Ronald. (1995), *Safe Schools :A Hand Book for Violence Prevention*, National Educational Service, Bloomington.
- Stewart, Adam. (2003), “School Social Bonds, School Climate, and School Misbehavior: A Multilevel Analysis”, *Justice Quarterly*, S. 20, s. 575- 604.
- Taylor, Ian, Paul, Walton, Jock, Young. (1981), *The New Criminology*, Routledge, London.

- Verdugo, Richard. (1999), “Safe Schools: Theory, Data, And Practices”. *Education and Urban Society*, S. 31, s. 267-274.
- Welsh, Wein. (2000), “The Effects of School Climate on School Disorder”, *Annals of Internal Medicine*, S. 567, s. 88-107.